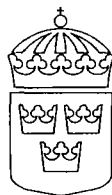

Regeringens skrivelse

1992/93:44

om hemlig teleavlyssning och hemlig
teleövervakning vid förundersökning i brottmål
under år 1991

Skr.
1992/93:44

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 1 oktober 1992.

På regeringens vägnar

Bengt Westerberg

Gun Hellsvik

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogörs för tillämpningen under år 1991 av bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökning i brottmål.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 oktober 1992

Närvarande: statsrådet B. Westerberg, ordförande, och statsråden Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Odell, Lundgren, Uncel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Hellsvik

Skrivelse om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökning i brottmål under år 1991

Bestämmelser om hemlig teleavlyssning som tvångsmedel vid beivrande av brott finns i första hand i 27 kap. rättegångsbalken (RB). Sedan den 1 september 1989 (prop. 1988/89:124, bet. 1988/89:JuU25, rskr. 1988/89:313, SFS 1989:650) finns också i kapitlet bestämmelser om hemlig teleövervakning.

Regler om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning finns även i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. samt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll, som trätt i kraft den 1 juli 1991 och ersatt lagen (1989:530) om åtgärder för att förebygga våldsdåd med internationell bakgrund (terroristlagen).

Hemlig teleavlyssning innebär att samtal eller andra telefonmeddelanden, som befordras av Televerket till eller från viss telefonapparat eller annan teleanläggning, i hemlighet avlyssnas eller upptas genom tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet. Förutom för avlyssning av telefonsamtal kan tvångsmedlet således användas för upptagning av annan telekommunikation än muntlig sådan, såsom telex, telefax och datakommunikation. Hemlig teleövervakning innebär att uppgifter i hemlighet lämnas av Televerket om samtal eller andra telemeddelanden som har expedierats eller beställts till eller från en viss telefonapparat eller annan teleanläggning eller att en sådan anläggning avstängs för samtal eller meddelanden.

I enlighet med riksdagens önskemål (bet. 1981/82:JuU54, rskr. 1981/82:298) redovisar regeringen årligen hur reglerna om teleavlyssning i RB har tillämpats. I samband med att reglerna om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning ändrades den 1 september 1989 uttalades i lagstiftningsärendet (prop. 1988/89:124 s. 55) att regeringens redovisning till riksdagen angående tillämpningen av bestämmelserna borde behållas vid övergången till de nya reglerna om hemlig teleavlyssning och att en motsvarande redovisning borde lämnas när det gäller hemlig teleövervakning.

Regeringen lämnade hösten 1991 en redogörelse till riksdagen för tillämpningen av hemlig teleavlyssning enligt RB under år 1990 och för tillämp-

ningen av hemlig teleövervakning under tiden den 1 september 1989 – 31 december 1990 (skr. 1991/92:32, bet. 1991/92:JuU8, rskr. 1991/92:117). Jag avser nu att ta upp frågan om motsvarande redogörelse för år 1991. Jag bygger min redogörelse på uppgifter som Rikspolisstyrelsen lämnat i en skrivelse till regeringen den 14 september 1992. Redogörelsen omfattar samtliga fall av hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning enligt RB:s regler under år 1991.

Teleavlyssning och teleövervakning vid förundersökning i brottmål med stöd av bestämmelserna i RB har enligt Rikspolisstyrelsens skrivelse huvudsakligen förekommit i förundersökningar där det funnits starka misstankar om organiserad eller annars omfattande handel med narkotika och då andra spaningsmetoder prövats utan resultat eller redan från början befunnits vara otillräckliga. Huvudsyftet har liksom tidigare varit att avslöja den mera omfattande smugglingen till och försäljningen inom landet.

Närmare om hemlig teleavlyssning

När det gäller förundersökningar avseende *grovt narkotikabrott* visar Rikspolisstyrelsens redogörelse att domstol under år 1991 meddelat tillstånd att avlyssna kommunikation till eller från telefonapparater eller andra teleanläggningar som innehafts eller använts av sammanlagt 243 misstänkta personer. Antalet fall under åren 1969¹ – 1991 var följande.

1969	28	1977	122	1985	233
1970	39	1978	102	1986	213
1971	44	1979	147	1987	205
1972	34	1980	220	1988	210
1973	46	1981	277	1989	214
1974	44	1982	313	1990	214
1975	42	1983	418	1991	243
1976	64	1984	414		

När det gäller *andra grova brott* som enligt RB kan grunda rätt till teleavlyssning har enligt Rikspolisstyrelsen teleavlyssning under år 1991 använts i 31 fall. Det har gällt förundersökningar huvudsakligen rörande mord, grova rån, allmänfarlig ödeläggelse och människorov. Motsvarande siffror för de närmast föregående åren var 17 (1983), 13 (1984), 6 (1985), 15 (1986), 15 (1987), 15 (1988), 24 (1989) och 13 (1990). Beträffande 1986 års siffra har uteslutits den telefonavlyssning som det året ägde rum i utredningen av mordet på statsminister Olof Palme.

Av Rikspolisstyrelsens redovisning framgår att den genomsnittliga avlyssningstiden år 1991 var 44 dagar. Motsvarande siffra var för år 1990 46 dagar, för år 1989 44 dagar, för år 1988 48 dagar, för år 1987 54 dagar, för år 1986 53 dagar och för år 1985 60 dagar. En granskning av handlingarna visar att avlyssningstiderna varierar. Det finns under år 1991 ärenden där avlyssningen pågått bara under någon dag, medan den i några andra fall har pågått i mer än fyra månader. I ett fall har avlyssningen pågått så länge som fem månader.

¹ Möjligheten att tillgripa telefonavlyssning vid misstanke om grova narkotikabrott tillkom år 1969.

När det gäller frågan i vilken mån teleavlyssningen fyllt avsett ändamål framgår att avlyssningen har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte i ca 77 procent av fallen år 1985, 64 procent år 1986, 68 procent år 1987, 44 procent år 1988, 51 procent år 1989, 47 procent år 1990 och 48 procent år 1991. Såvitt gäller förundersökningens betydelse i fråga om den misstänkte framgår också att avlyssningen inte gett något resultat i drygt 26 procent av fallen och att åtgärden avbrutits med kvarstående misstanke i knappt 26 procent av fallen, allt under år 1991.

Under år 1991 har det inte förekommit något fall där domstol lämnat en ansökan om teleavlyssning utan bifall. I likhet med tidigare år har Rikspolisstyrelsen tillämnat en viss förhandsprövning av de ärenden där teleavlyssning har aktualiserats (jfr prop. 1980/81:76 s. 277 och 278). Vid förhandsprövning under år 1991 har Rikspolisstyrelsen inte lämnat negativt besked i något fall.

Närmare om hemlig teleövervakning

När det gäller antalet tillstånd som lämnats för hemlig teleövervakning visar Rikspolisstyrelsens redovisning att det under år 1991 lämnades sådana tillstånd i 41 fall, varav 35 fall avsåg narkotikabrott och 6 fall avsåg grov stöld, grovt bedrägeri, grovt rån och egenmäktighet med barn. Under år 1990 lämnades 42 tillstånd, varav 38 avsåg narkotikabrott och 4 avsåg andra brott.

Den genomsnittliga teleövervakningstiden under år 1991 var 43 dagar. Motsvarande siffra för år 1990 var 42 dagar. Handlingarna visar att tiderna för teleövervakningarna under år 1991 varierar mellan några dagar och, som mest, knappt tre månader.

När det gäller frågan i vilken mån teleövervakningen fyllt avsett ändamål framgår att övervakningen har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte i drygt 17 procent av fallen. Vidare framgår att förundersökningen inte gett något resultat i knappt 37 procent av fallen och att de fall där åtgärden avbrutits med kvarstående misstanke utgjorde drygt 46 procent. Motsvarande procentsatser för år 1990 var 19, 36 respektive 45.

Under år 1991 har det, liksom tidigare, inte förekommit något fall där domstol lämnat en ansökan om hemlig teleövervakning utan bifall.

Slutsatser

För egen del kan jag till en början konstatera att antalet teleavlyssningar på grund av misstanke om grov narkotikabrottslighet sedan år 1986 ligger på en relativt konstant nivå. Rikspolisstyrelsen har anfört att ökningen för år 1991 inte ger anledning att anta att trenden är starkt uppåtående utan att det behövs ytterligare jämförelseår för att kunna bedöma läget. Jag delar den uppfattningen.

Statistik från Statistiska centralbyrån visar att antalet för grova narkotikabrott lagförda personer ökat under åren 1990 och 1991 jämfört med år 1989. Av redogörelser för tidigare år framgår emellertid att antalet varierar såväl uppåt som nedåt från år till år.

Av Rikspolisstyrelsens skrivelse framgår vidare att antalet beslag av can-

nabis, amfetamin, heroin och kokain har ökat kraftigt under senare år och att denna ökning fortsätter. Beslagsmängden av kokain har också ökat kraftigt jämfört med föregående år.

Som framgår av de nu redovisade uppgifterna är läget alltså djupt oroande på narkotikaområdet. Teleavlyssning kan uppenbarligen inte avvaras i kampen mot narkotikabrottsligheten och annan särskilt grov brottslighet. Men det är angeläget att åtgärderna så långt det är möjligt begränsas både när det gäller antalet avlyssningar och den tid som avlyssning pågår. Av siffrorna i årets redogörelse kan utläsas att avlyssningarna under senare år i stort sett har stabiliserat sig på en konstant nivå, inte bara när det gäller antalet tillstånd utan också när det gäller den genomsnittliga avlyssningstiden, avlyssningstiderna i övrigt samt andelen avlyssningar som haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte. Det bör dock uppmärksammas att 1991 års siffror visar på en kraftig ökning av antalet avlyssningar i samband med andra grova brott än narkotikabrott. Här är det grova rån som dominerar bilden. Det finns anledning att noga följa denna utveckling.

Beträffande de redovisade siffrorna om teleövervakningen kan konstateras att denna har fått sin största betydelse i förundersökningar rörande narkotikabrottslighet. Att teleövervakningarna i jämförelse med teleavlyssningarna visar ett sämre resultat när det gäller i vilken mån åtgärden har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte är naturligt med tanke på tvångsmedlens olika användningsområde. Teleövervakningen fyller en viktig funktion för att exempelvis kartlägga en misstänkt narkotikalangares kontaktkrets och kan utgöra ett effektivt komplement till teleavlyssningen. Antalet tillstånd för hemlig teleövervakning har minskat obetydligt jämfört med år 1990.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som i det föregående har anförts om tillämpningen av bestämmelserna i RB om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökning i brottmål.

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

